

УДК 378.147:[780.712.2:784.1.087.68].07:005.336.2

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-209-263-268

РАСТРУБА Тетяна Віталіївна –

кандидат педагогічних наук, доцент,

доцент кафедри вокально-хорової майстерності

Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2232-1190>

e-mail: rastruba_1510@ukr.net

КРИТЕРІЇ, ПОКАЗНИКИ ТА РІВНІ СФОРМОВАНОСТІ ЗДАТНОСТІ ХОРОВИХ ДИРИГЕНТІВ ДО ХУДОЖНЬО-ТВОРЧОГО СПІЛКУВАННЯ

У статті зроблено спробу розробки міри вимірювання сформованості здатності майбутніх хорових диригентів до художньо-творчого спілкування в процесі практичної роботи за допомогою критеріїв та їх показників і відповідних рівнів, що є основною метою даної роботи. Охарактеризовано основні поняття проблеми та зосереджено увагу на важливості комунікації хормейстерів у їх професійній діяльності. Наголошується, що визначення художньо-творче спілкування через призму диригентсько-хорового мистецтва трактується треступенево: як засіб вирішення виконавських завдань; як система соціально-психологічного забезпечення виконавського процесу; як спосіб організації певних взаємин диригента та хору. У ході дослідження основними критеріями стали: мотиваційно-ціннісний, інтелектуально-когнітивний, операційно-діяльнісний та особистісний. Показниками інтелектуально-когнітивного критерію стали професійні, психологічні, організаційно-управлінські та комунікативні знання, їхня міцність та усвідомленість; мотиваційно-ціннісного – вмотивованість до пізнання, керування власними діями, організація самостійної підготовки до роботи з хором, налаштування на позитивний результат, мотиваційна установка, самоналаштування; практико-діялісного – володіння технологією репетиційної роботи, формами і методами діалогічного спілкування (які використовуються на практичних хорових заняттях), наочно-образні та виразні можливості диригентських жестів, вільне володіння робочим жестом, власний виконавський план або інтерпретація; особистісного – здатність осмислювати зміст художнього твору, прогнозування та оцінювання репетиційного та концертного виконання хором, прагнення до самовдосконалення, диригентська свідомість. Критерії та показники диференційовано рівнями сформованості, які сфокусовано на традиційній треступеневій шкалі (базовий, достатній, високий). Обґрунтовано використання методів художньо-творчої бесіди, творчої дискусії, варіативно-виконавського показу, довірливого спілкування для визначення готовності здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти спеціальності 025 «Музичне мистецтво» до хормейстерської діяльності. Доведено, що спілкування хормейстера з колективом є одним із найдієвіших інструментів у професійній роботі.

Ключові слова: художньо-творче спілкування, хоровий диригент, хормейстер, критерії, показник, рівень сформованості, метод.

RASTRUBA Tetiana Vitalievna –

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor,

associate professor of the department of vocal and choral skills

Nizhyn Mykola Gogol State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2232-1190>

e-mail: rastruba_1510@ukr.net

CRITERIA, INDICATORS AND LEVELS OF FORMATION OF CHORAL CONDUCTORS' ABILITY TO COMMUNICATE ARTISTICALLY AND CREATIVELY

The article attempts to develop a measure of the formation of the ability of future choral conductors for artistic and creative communication in the process of practical work using criteria and their indicators and corresponding levels, which is the main goal of this work. The main concepts of the problem are characterized and attention is focused on the importance of choirmasters' communication in their professional activities. It is emphasized that the definition of artistic and creative communication through the prism of conducting and choral art is interpreted in three stages: as a means of solving executive tasks; as a system of social and psychological support of the executive process; as a way of organizing certain relations between the conductor and the choir. In the course of the research, the main criteria became: motivational-value, intellectual-cognitive, practical-activity and personal. The indicators of the intellectual-cognitive criterion were professional, psychological, organizational-management and communicative knowledge, their strength and awareness; motivational-value – motivation to learn, control one's own actions, organization of independent preparation for work with the choir, setting for a positive result, motivational attitude, self-tuning; practical-activity – mastery of the technology of rehearsal work, forms and methods of dialogic communication (which are used in practical choral classes), figurative and expressive possibilities of conducting gestures, fluency in working gestures, own performance plan or interpretation; personal – the ability to understand the content of an artistic work, forecasting and evaluation of rehearsal and concert performance by a choir, striving for self-improvement, conductor's consciousness. Criteria and indicators are differentiated by levels of formation, which are focused on a traditional three-level scale (basic, sufficient, high). The use of the methods of artistic-creative conversation, creative discussion, variable-performance show, trustful communication to determine the readiness of students of the first (bachelor's)

level of higher education in the specialty 025 «Musical Art» for choirmaster activity is substantiated. It has been proven that the choir master's communication with the team is one of the most effective tools in professional work.

Key words: artistic and creative communication, choir conductor, choir master, criterion, indicator, level of formation, method.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Для побудови ефективної релевантної системи розвитку підготовки майбутніх музикантів у сфері хорового виконавства важливим є вимірювання прогресу такого розвитку, з'ясування динаміки змін у рівнях розвиненості компонентів комунікації досліджуваної категорії фахівців. Педагогічна діагностика має на меті вивчення за допомогою науково обґрунтованого інструментарію результативності освітнього процесу на підставі змін у рівнях розвиненості здатності майбутніх хормейстерів до художньо-творчого спілкування у процесі творчої діяльності. Здійснення даного завдання реалізується через процес вимірювання, основою для якого є виокремлення критеріїв та показників здатності до художньо-творчого спілкування здобувачів мистецької освіти, а також створення відповідного діагностичного інструментарію.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Комунікативний аспект зі всіма зацікавленими сторонами при підготовці здобувачів ЗВО стає сьогодні одним із головних питань забезпечення якості освіти. Даний аспект охоплює усі грані спілкування – погляди, переконання, досвід, культуру, менеджмент тощо. І буде успішним за дотримання певних принципів: прозорості, відкритості, зворотного зв'язку, взаємодії між усіма учасниками освітнього процесу та поділу комунікації на блоки: міжособистісного, внутрішнього та зовнішнього. Про це наголошують у своїх працях українські ком'юніті І. Балакін, С. Бульбенюк, О. Ляшенко, Ю. Рижук, О. Чуб, Н. Шевченко та ін.

Не оминає дана проблема і сферу мистецької освіти, зокрема щодо підготовки хорових диригентів. Достатньо широке висвітлення вона має у працях вітчизняної та зарубіжної науки: А. Авдієвського, О. Бенч, Н. Величко, Л. Венедиктова, Л. Костенко, А. Лашенко, А. Мартинюка, П. Муравського, Й. Піех-Славецкої, Д. Радика, Є. Савчука, О. Тимошенка, Ю. Ткач, Лю Фань, А. Шейко, Л. Шумської, І. Юзюк та ін.

Специфічні питання розбудови принципів підготовки фахівців музичного мистецтва у загальному значенні розглядали в своїх роботах С. Горбенко, Л. Гусейнова, Т. Дорошенко, К. Завалко, Т. Мартинюк, О. Олексюк, Л. Побережна, О. Ростовський та ін. Проте, маловивченими є питання визначення критеріїв та показників здатності майбутніх хорових диригентів до художньо-творчого спілкування через призму нових освітньо-професійних стандартів.

Мета статті. Метою статті стало визначення критеріїв, показників та рівнів сформованості здатності майбутніх хорових диригентів до художньо-творчого спілкування в умовах практичної діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для досягнення мети нашого дослідження ми

будемо спиратися на основні тези «Стандарту вищої освіти» першого (бакалаврського) рівня галузі знань 02 Культура і мистецтво, спеціальності 025 «Музичне мистецтво» від 24.05.2019 р. у якому зазначається, що головною ціллю навчання є «підготовка високопрофесійних фахівців, котрі мають навчитися розв'язувати складні спеціалізовані завдання та практичні проблеми у сфері музичного мистецтва» [6, с. 5], а згідно нашої розвідки – диригентсько-хорового. Тому особливу увагу варто звернути на комунікативну сферу майбутніх хорових диригентів, яка є однією з ключових в успішній професійній діяльності хормейстерів.

Першочергово логічним буде розкодувати основні поняття даної проблеми: *вимірювання, критерій, показник (рівень), комунікація, художньо-творче спілкування*. Дефініція «вимірювання» застосовується в основному для точних наук і здійснюється за допомогою певних алгоритмічних операцій, які базуються на числових еквівалентах за допомогою спеціальної формули відношень двох величин [7, с. 15]. Згідно Закону України «Про метрологію та метрологічну діяльність» від 01.01.2016 р., вимірювання широко застосовується в наукових дослідженнях у процесі експериментального визначення [4]. Поняттям «критерій» називають певну ознаку, яка містить оцінювальні якості об'єкта або процесу, тобто вона є певним індикатором за яким вимірюється еталон [3]. На протигагу критерію «показник» – це описова характеристика об'єкту або величина вимірюваності [7]. Відповідно визначивши ці дві величини можна дізнатися потрібний показник якості об'єкту або процесу.

«Комунікацією» прийнято називати обмін будь-якою інформацією різними способами при використанні різних засобів (вербальних, невербальних, інтерактивних тощо). Згідно педагогічного процесу комунікацією виступають міжособистісні відносини. Термін «художньо-творче спілкування» через призму диригентсько-хорового мистецтва трактуємо тріступенево: як засіб вирішення виконавських завдань; як систему соціально-психологічного забезпечення виконавського процесу; як спосіб організації певних взаємин диригента та хору [5, с. 154]. Тому в процесі фахової підготовки майбутніх хормейстерів здатність до художньо-творчого спілкування виступає в якості форми взаємодії диригента та колективу під час їх спільної навчально-виконавської діяльності, спрямованої на втілення емоційно-образної інтерпретації хорового твору.

У процесі наукового пошуку ми виокремили три основні параметри, що дозволяють відстежити особистісний розвиток майбутніх диригентів-хормейстерів у процесі фахової підготовки ЗВО: *розвиток мотиваційної сфери особистості; розвиток самостійності; розвиток особистісно-*

індивідуальних якостей. Ці параметри дозволили розробити **критерії** оцінювання досліджуваної проблеми: *мотиваційно-ціннісний* (сукупність мотивів, що спонукають майбутнього хормейстера до практичної діяльності; інтерес до обрання професії диригента-хормейстера), *інтелектуально-когнітивний* (сукупність фахових компетентностей з проєкцією на майбутню професію), *практико-діяльнісний* (художньо-творча активність і самостійність у сфері практичної роботи з хором; підвищення художньо-творчої працездатності; свідоме ставлення до репертуарної політики хорового колективу), *особистісний* (організаторські здібності, рішучість, переконаність дій, концентрована увага, емоційність, вміння ясно, логічно викладати свої думки тощо).

За допомогою цих критеріїв можна встановити ступінь відповідності наявного рівня сформованості у майбутніх хорових диригентів здатності до художньо-творчого спілкування у практичній роботі. Так інтелектуально-когнітивний критерій допоможе оцінити сформованість диригентсько-хорових та загальномузичних знань; мотиваційно-ціннісний – сформованість мотивів до практичної хормейстерської роботи; практико-діяльнісний – дає можливість визначити використання набутих фахових компетентностей для вирішення професійних завдань, здатність до самостійності; особистісний – допоможе простежити за розвитком особистісно-індивідуальних якостей під час навчання.

Для кожного критерія ми визначили відповідні **показники**, які характеризують сформованість запропонованої здатності [7]. Так показниками інтелектуально-когнітивного критерію є професійні, психологічні, організаційно-управлінські та комунікативні знання, їхня міцність та усвідомленість. Показниками мотиваційно-ціннісного критерію стали – вмотивованість до пізнання, керування власними діями, організація самостійної підготовки до роботи з хором, налаштування на позитивний результат, мотиваційна установка, самоналаштування. Для практико-діяльнісного критерію головними складовими стали володіння технологією репетиційної роботи, формами і методами діалогічного спілкування (які використовуються на практичних хорових заняттях), наочно-образні та виразні можливості диригентських жестів, вільне володіння робочим жестом, власний виконавський план або інтерпретація. Показниками особистісного критерію стали здатність осмислювати зміст художнього твору, прогнозування та оцінювання репетиційного та концертного виконання хором, прагнення до самовдосконалення, диригентська свідомість.

Для досягнення результату дослідження слід диференціювати критерії та показники за **рівнями** сформованості, які ми сфокусували на традиційній треступеневій шкалі (базовий, достатній, високий). *Високий* рівень характеризується вмінням спілкуватися з колективом, точним та ясним викладенням свої думки і поставлених завдань; заздалегідь продуманим планом репетиції; динамічним темпом репетиції; вмінням коригувати

свої дії в умовах вокально-хорової роботи; емоційністю і яскравістю; застосуванням робочого жесту; вмінням домагатися поставленого завдання; вимогливістю і дипломатичністю у спілкуванні з колективом. *Достатній* рівень визначається: слабкою логічною побудовою чітко сформульованих завдань хоровому колективу, невмінням досить добре користуватися робочим жестом і диригентською технікою, внаслідок чого знижується темп репетиційного процесу; відсутністю вимогливості у своїх зауваженнях; середнім рівнем емоційності. *Базовий* рівень обумовлює: відсутність готовності до репетиційного процесу, боязнь спілкування з колективом, слабе вираження власної думки; низький рівень координації диригентських жестів, техніки; відсутність емоційності.

Для з'ясування рівня сформованості здатності до художньо-творчого спілкування майбутніх хормейстерів ми використовували деякі методи діагностики: форми і методи діалогічного спілкування (які використовуються на практичних хорових заняттях), порівняння та співставлення бесід із різними здобувачами, моделювання репетиційної ситуації в межах хорового заняття, аналіз результатів діяльності співаків хору, спостереження, анкетування, тестування, інтерв'ювання.

Під час практичних занять було з'ясовано, що найбільш органічно виявляють суть такого процесу – художньо-творча бесіда та творча дискусія. Підкреслимо, що метод художньо-творчої бесіди в процесі розучування хорового твору розвиває у майбутніх хормейстерів здатність самостійно мислити та висловлювати свої думки в доступній логічній формі публічно, виробляючи в собі навик сміливого та рішучого спілкування. Метод творчої дискусії – для визначення структурних елементів виконавського твору й вироблення самостійних пошуків у знаходженні нових засобів виразності. Зазначимо, що дискусійна форма спілкування в колективі сприяє розвитку та формуванню здатності до самостійного мислення у студентів [1; 2].

У процесі діагностики фахової готовності до художньо-творчого спілкування та власного педагогічного досвіду ми переконалися, що з усіх форм і методів комунікації дискусійні форми діалогічного спілкування з хоровим колективом найбільш активно сприяють розвитку і формуванню здатності до художньо-творчого спілкування. Приміром, якщо на перших етапах цього спілкування професійні судження студентів були досить пасивними, невпевненими, а їх висловлювання розгубленими, то надалі, з набуттям навичок самостійності мислення, спостерігається розвиток ефективного художньо-творчого спілкування з колективом, що переходило в переконаність свого вибору в судженнях, творчій активності, вмінні робити власні зауваження. Результативним моментом цієї форми спілкування стала ситуація, при якій кожен з учасників дискусії починав відстоювати свою точку зору на запропоновану педагогом музично-виконавську

ситуацію, тобто, у студентів активно формувалася здатність до художньо-творчої ініціативи.

Тож, у ході такої дискусії не тільки у майбутнього диригента-хормейстера, але, що найголовніше, у всього колективу формується здатність до художньо-творчої ініціативи й самостійного мислення. Такі творчі дискусійні форми підвищують ефективність формування професійних якостей здобувачів, а також особистісних характеристик всіх учасників хорового колективу: цілеспрямованість, наполегливість, рішучість і сміливість, ініціативність [3].

Наголосимо, що подібні форми спілкування водночас розвивають у студентів здатність до самостійного пострепетиційного аналізу і спонукають до побудови нового, більш продуктивного плану хорової роботи, враховуючи всі ті побажання і зауваження, які прозвучали від колективу і педагога. Водночас у студентів формується вміння більш правильно знаходити адекватну словесну характеристику на те чи інше звучання хору, логічно будувати свої зауваження, правильно формулювати свою думку.

Також для досягнення мети нашого дослідження ми використовували метод варіативно-виконавського показу педагогом тих чи інших диригентських виконавських моментів (так званий майстер-клас, який сприяє розвитку у студентів готовності до хормейстерської діяльності) [2, с. 95]. Суть цього методу, на наш погляд, полягає в різноманітності пропонуваного педагогом диригентсько-виконавських трактувань у тих чи інших прийомах застосування мануальної техніки, в свободі м'язового вираження і розкріпачення робочого жесту. Даний метод покликаний не тільки відкрити технічні моменти, а й направити на пошук нових рішень свого диригентського бачення. В даному випадку показ педагога – не виступає в якості зразка для наслідування, а скоріше є моментом для пошуку різних шляхів щодо подолання технічних труднощів у диригуванні.

Нами було виявлено, що у процесі передконцертної підготовки майбутніх хормейстерів із хором колективом відбувається підвищення і концентрація емоційних та психічних процесів (концертне хвилювання). З'являється відчуття емоційного підйому, позитивних емоцій, поряд зі страхом виступу перед аудиторією. Звідси, метод довірливого спілкування як в індивідуальному класі, так і на заняттях хорового класу сприяє зняттю стресових ситуацій, допомагає студентам впоратися з хвилюванням, психологічним бар'єром перед аудиторією; з'являється творчий і емоційний підйом, який передається згодом колективу.

Зазначимо, що якість готовності до хормейстерської діяльності у студентів буде динамічно зростати у порівнянні з початком навчального року та його завершенням. Зокрема, спостерігаються відчутні зміни у формуванні диригентсько-управлінських якостей у студентів середнього рівня на початку навчального року і наприкінці, що характеризуються спочатку відсутністю вимогливості, внаслідок чого

гальмується темп репетиційного процесу, а потім вмінням коригувати свої дії та домаганням поставленого завдання. У їхньому зверненні до колективу з'являється достатня логіка, підвищується рівень емоційності. Таким чином, студенти середнього рівня наближаються до рівня вище середнього, збагачуючи та розширюючи музично-виконавський кругозір. Водночас у них усувається невпевненість і страх у спілкуванні з колективом, прокидається інтерес до нового виду діяльності, а також формуються виконавські та артистичні якості в умовах концертного публічного виступу.

Тож художньо-творча самовіддача кожного студента, почуття відповідальності за якість виконання, за розкриття емоційного змісту твору, почуття співпереживання, єдиного колективного натхнення можуть слугувати найкращими показниками освоєння даної діяльності [5]. Важливою і необхідною умовою такої художньо-творчої та емоційної самовіддачі, на наш погляд, є концертно-виконавська діяльність колективу, де кожен учасник хору розкривається багатогранно. Виступи на концертах, участь у студентських фестивалях, олімпіадах мають велике значення для хорового колективу. Це – публічний іспит на творчу зрілість для всього колективу, який доставляє, перш за все, естетичне задоволення глядачам і при цьому кожен студент усвідомлює свою значимість і відповідальність. Все це, безумовно, сприяє успіху в їх подальшій роботі. Не можна не відзначити, що спільні концертні виступи при системній побудові всіх видів підготовчих робіт створюють умови для більш тісної художньо-творчої взаємодії і співпраці й активізують всі якості особистості.

Підкреслимо, що для з'ясування сформованості здатності майбутніх хормейстерів до репетиційної роботи у процесі фахової підготовки доречно виявити психологічну готовність до такого виду діяльності. Нагадаємо, що в музично-педагогічній літературі поняття «готовність до хормейстерської діяльності» розуміється як складний цілісний процес, що характеризує потенційну якість особистості диригента [1, с. 170]. Його важливими складовими частинами постають: усвідомлення професійної значущості педагога-хормейстера, уявлення про можливість досягнення певного успіху в даній діяльності; сукупність психолого-педагогічних, методичних і спеціально-професійних знань; набуття умінь і навичок, необхідних та достатніх для хормейстерської діяльності. За цих обставин якість готовності майбутніх хорових диригентів до хормейстерської роботи буде залежати від їх рівня елементарних знань, умінь і навичок у даній професійній сфері. Дуже важливо при цьому, щоб здобувачі мали необхідну спеціальну психологічну підготовку для роботи з хором колективом.

Цілеспрямоване застосування форм і методів спілкування у виявленні навичок готовності до хормейстерської діяльності під час практичної роботи студентів із хором колективом, що включають в себе конкретні прийоми художньо-творчого спілкування з хором за всіма параметрами

диригентсько-хорової діяльності, дозволило констатувати, що у студентів зросли: мотивація до самостійного творчого спілкування на практичних заняттях з хоровим колективом; якість репетиційного процесу, який був продуманий заздалегідь; вміння реагувати на нестандартні репетиційні моменти; вміння перенести напрацьовані диригентські прийоми та навички в індивідуальному класі на практичну самостійну діяльність у хорі; прояв особистісних якостей у спілкуванні з колективом, виявлення індивідуального творчого стилю спілкування; нові професійні якості (організованість у роботі, усвідомленість своїх дій, підкріплених професійними судженнями, прояв вольових якостей, логічна побудова репетиції, емоційні настрої).

Проведене дослідження доводить, що спілкування хормейстера з колективом є одним із найдієвіших інструментів у професійній роботі. Від того, який характер, стиль спілкування, якість словесних зауважень, залежить, в кінцевому результаті, ефективність і професійна продуктивність усієї хормейстерської діяльності з хоровим колективом.

Висновки та перспективи подальших розвідок напряму. Таким чином, здатність майбутніх хорових диригентів до художньо-творчого спілкування формується шляхом якнайшвидшої самостійно-практичної роботи з хоровим колективом у комплексі з індивідуальними заняттями диригентсько-хорового циклу. За допомогою великої продуктивної та емоційної віддачі самого навчального хору можуть бути отримані позитивні результати професійного художньо-творчого спілкування в хормейстерській діяльності. Адже маючи перед собою постійно яскраві приклади художньо-творчого зростання спілкування з хором студентів-випускників, магістрантів, їх професійні успіхи і досягнення, творчі здобутки наставників, бакалаври-хормейстери, співпереживаючи і допомагаючи їм, будуть засвоювати практичний досвід своїх колег, виносячи з нього позитивні результати художньо-творчого спілкування з колективом, набагато швидше.

Отже, визначені критерії, показники та рівні забезпечать можливість оцінити сформованість у майбутніх хормейстерів здатності до художньо-творчого спілкування, що є перспективою наших подальших наукових розвідок з метою підвищення ефективності фахової мистецької освіти.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бермес І. Л. Особливості комунікації «композитор – слухач» у хоровому виконавстві. *Вісник Національної академії керівних кадрів культури і мистецтва*: наук. журнал. 2020. № 2. С. 168–173.
2. Білова Н. К. Методи формування художньо-комунікативної компетентності майбутніх викладачів-хормейстерів. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Кропивницький: Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка, 2022. Випуск 206. С. 91–97.
3. Ван Яцзюнь. Методика формування комунікативної культури майбутніх учителів музичного

мистецтва в процесі диригентсько-хорового навчання: автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02. Суми, 2018. 20 с.

4. Закону України від 01.01.2016 р. «Про метрологію та метрологічну діяльність». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 2014, № 30.

5. Раструба Т. В., Дорохіна Л. О. Комунікативний простір навчального хорового колективу як педагогічна проблема. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. Ред. кол.: В. Ф. Черкасов, В. В. Радул, Н. С. Савченко та ін. В. 197. Кропивницький: РВВ ЦДПУ ім. В. Винниченка, 2021. С. 152–157.

6. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 02 Культура і мистецтво, спеціальність 025 «Музичне мистецтво». МОН, наказ № 727 від 24. 05. 2019. 17 с.

7. Федієнко В. В. Моделі кваліметрії і порівняння рівнів навчальних досягнень студентів у різних оціночних системах: дис... канд. пед. наук: спец.13.00.09 «Теорія навчання». Кіровоград, 2009. 212 с.

REFERENCES

1. Bermes, I. L. (2020). Osoblyvosti komunikatsii «kompozytor – slukhach» u khorovomu vykonavstvi [Peculiarities of «composer – listener» communication in choral performance]. *Visnyk Natsionalnoi akademii kerivnykh kadrov kultury i mystetstv: nauk. zhurnal*. № 2. S. 168–173. [in Ukrainian]
2. Bilova, N. K. (2022). Metody formuvannia khudozhno-komunikativnoi kompetentnosti maibutnikh vykladachiv-khormeisteriv [Methods of forming the artistic and communicative competence of future teachers-choirmasters]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky*. Kropyvnytskyi: Tsentralnoukrainskyi derzhavnyi pedahohichni universytet imeni Volodymyra Vynnychenka. Vypusk 206. S. 91–97. [in Ukrainian]
3. Van Yatsziun, (2018). Metodyka formuvannia komunikativnoi kultury maibutnikh uchyteliv muzychnoho mystetstva v protsesi dyryhentsko-khorovoho navchannia [The method of formation of communicative culture of future music teachers in the process of conducting and choral training]: avtoref. dys. ... kand. ped. nauk : 13.00.02. Sumy. 20 s. [in Ukrainian]
4. Zakonu Ukrainy (2016). «Pro metrolohiuu ta metrolohichnu diialnist» [About metrology and metrological activity]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*. № 30. [in Ukrainian]
5. Rastruba, T. V., Dorokhina, L. O. (2021). Komunikativnyi prostir navchalnoho khorovoho kolektyvu yak pedahohichna problema [The communicative space of the educational choir as a pedagogical problem]. *Naukovi zapysky. Seriya: Pedahohichni nauky*. Red. kol.: V. F. Cherkasov, V. V. Radul, N. S. Savchenko ta in. V. 197. Kropyvnytskyi: RVV TsDPU im. V. Vynnychenka. S. 152–157. [in Ukrainian]
6. Standart vyshchoi osvity Ukrainy: pershyi (bakalavrskyi) riven, haluz znan 02 Kultura i mystetstvo, spetsialnist 025 «Muzychne mystetstvo». (2019) [Standard of higher education of Ukraine: first (bachelor) level, field of knowledge 02 Culture and art, specialty 025 "Musical art"]. МОН. nakaz № 727. 17 s. [in Ukrainian]
7. Fedienko, V. V. (2009). Modeli kvalimetrii i porivniannia rivniv navchalnykh dosiahnen studentiv u riznykh otsinochnykh systemakh: dys...kand. ped.nauk: spets.13.00.09 «Teoriia navchannia» [Models of qualimetry and comparison of levels of educational achievements of students in various valuation systems: PhD Thesis]. Kirovohrad, 212 s. [in Ukrainian]

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

РАСТРУБА Тетяна Віталівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри вокально-хорової майстерності Ніжинського державного

університету імені Миколи Гоголя; доцент кафедри теорії та методики постановки голосу Українського державного університету імені Михайла Драгоманова.

Наукові інтереси: інновації у мистецькій освіті, підготовка вчителів музичного мистецтва, хорових диригентів та вокалістів, комп'ютерне хорове аранжування, діджиталізація мистецької освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

RASTRUBA Tetiana Vitalievna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department

of vocal and choral skills of the Nizhyn Mykola Gogol State University; associate professor of the Department of theory and methodology of voice production at the Ukrainian Mykhailo Dragomanov State University.

Scientific interests: innovations in art education, training of musical art teachers, choral conductors and vocalists, computer choral arrangement, digitalization of art education.

Стаття надійшла до редакції 05.07.2023 р.

УДК 371.15

DOI: 10.36550/2415-7988-2022-1-209-268-273

САРКІСЯН Тетяна Олегівна –

аспірант кафедри педагогіки та спеціальної освіти

Центральноукраїнського державного університету

імені Володимира Винниченка

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6919-534X>

e-mail: tanyataburanska@gmail.com

ПОЗААУДИТОРНА ДІЯЛЬНІСТЬ У ФОРМУВАННІ ЕТНОПЕДАГОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО УЧИТЕЛЯ-ФІЛОЛОГА

У статті розглянуто сутність поняття «позааудиторна діяльність» у закладі вищої освіти та особливості його застосування для формування етнопедagogічної культури у майбутніх вчителів-філологів.

Доведено, що позааудиторна діяльність закладу вищої освіти належить до роботи студентів, яка відбувається поза межами навчальних аудиторій і передбачає самостійну роботу з метою поглиблення знань, розвитку навичок і формування компетентностей.

Виокремлено напрямки позааудиторної діяльності, які можуть сприяти формуванню етнопедagogічної культури майбутнього учителя-філолога.

У статті досліджено різновиди позааудиторної діяльності та її вплив на формування етнопедagogічної культури майбутнього філолога. Особлива увага приділена визначенню поняття «позааудиторна діяльність» у етнопедagogічному контексті, а також розкрито мету проведення позааудиторної роботи в даному напрямі.

Доведено, що позааудиторна діяльність формує етнопедagogічну культуру майбутніх учителів-філологів, сприяє розвитку критичного мислення, творчих здібностей, дослідницької компетентності та здатності до самостійного навчання, дозволяє студентам отримати практичний досвід роботи з мовою, використовувати інноваційні методики навчання та взаємодії з учнями.

Досліджено та обґрунтовано роль позааудиторної діяльності у формуванні етнопедagogічної культури та професійно-педагогічної комунікативної компетентності. Вона підтримує використання навчально-дослідної та науково-дослідної роботи як ефективних форм позааудиторної діяльності для підготовки майбутніх вчителів-філологів, наголошує на їхньому значенні для розвитку ключових навичок і компетентностей.

Охарактеризовано форми позааудиторної діяльності, які допомагають формувати етнопедagogічну культуру, необхідну для роботи з учнями з різних етнічних фонів та створення сприятливого навчального середовища для всіх.

Доведено, що позааудиторна діяльність є важливим елементом формування етнопедagogічної культури майбутнього учителя-філолога. Вона допомагає створювати сприятливу навчальну атмосферу, розвивати культурну чутливість та міжкультурну комунікацію.

Ключові слова: позааудиторна діяльність, етнопедagogічна культура, етнокультурний контекст, міжкультурна комунікація, культурний обмін, дослідницька робота, майбутній учитель-філолог.

SARKISIAN Tatyana Olehivna –

postgraduate student of the department of pedagogy and special education of Volodymyr Vynnychenko Central Ukrainian State University

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6919-534X>

e-mail: tanyataburanska@gmail.com

EXTRACURRICULAR ACTIVITIES IN THE FORMATION OF THE ETHNO-PEDAGOGICAL CULTURE OF THE FUTURE TEACHER-PHILOLOGY

The article examines the essence of the concept of "extracurricular activity" in a higher education institution and the features of its application for the formation of ethnopedagogical culture among future philology teachers.

It has been proven that the extracurricular activity of a higher education institution belongs to the work of students, which takes place outside the classrooms and involves independent work with the aim of deepening knowledge, developing skills and forming competencies.